

dele sin. spovednega reda je dvomljiv ali neznat, le v seznamu grehov je nekoliko verjeten. Kakor I. in III. fris. spomenik tako je tudi panonskosl. molitev sin. evhologija brez samostojne književne vrednosti. A tudi te nesamostojne molitve so važne priče spajanja starega panonskega pismenstva in csl. književnega jezika. N. večkrat poudarja, da se vpliv csl. književnega jezika ne kaže toliko v izrazih in koreninah, ampak v značilni csl. besedni rabi ali zvezi, v izrazoslovju, v slogu (dikciji) in v odsevu višje duhovne kulture (str. 181; 193; 203; 238 i. dr.). S tem je dano pravilno merilo za oceno zveze fris. spomenikov s csl. književnostjo, zlasti za II. fris. odlomek, ki okorne začetke naše književnosti dviga na višino književne dovršenosti ter jih veže z najdovršenejšimi stsl. knjiž. spomeniki.

Spovedni red se na več mestih očitno naslanja na zahodni obred, a še v tem okviru je podobno izviren, kakor se je Ciril celo pri prevajanju rimske maše tako svobodno gibal, da se je zaradi blagoglasja oddaljeval od izvirnika in samostojno izoblikoval nekaj molitev, ki se morejo meriti z najlepšimi vzhodnimi in zahodnimi molitvami. — Za tedanji zahodni obred je značilna javna pokora, ki je bila na vzhodu že odpravljena, a v sin. spovednem redu se večkrat omenja. S tem je v zvezi zaključni del evhologija, namreč »Zapovedi svetih očetov« (319—335), pravila za odmerjanje javne pokore, prevedena po latinskem izvorniku — na moravskih tleh.

Ostali deli evhologija so po večini prevodi grških molitev in blagoslovov. Na prvem mestu je blagoslov vode na praznik sv. Treh kraljev (Bogojavljenje). Besedilo je še danes skoraj isto. Tako tudi prevod binkoštnih večernic (str. 159 do 177). Tu N. ni mogel najti izvirnika za 14 vrst na str. 164. A nad polovico je znana molitev iz začetka liturgije (maše) sv. Zlatousta (in Bazilija); ostalo pa so običajni liturgični vzkliki. Na str. 163 in 174 je prezrta pisna pomota apostoli (prav: angeli), kakor je razvidno iz konteksta in iz sedanjega teksta.

Vmes so razne molitve in blagoslovi proti boleznim, proti nesnagi in mrčesu i. dr. Za naš okus so te molitve nekam tuje; mnoge so skoraj podobne vražarskim zagovorom. A grško krščanstvo širokosrčno dovoljuje ljudski živahnosti marsikaj, kar se nam danes ne zdi primerno. Veliko teh molitev ima tudi katoliška vatikanska izdaja grškega evhologija. Živahne so molitve proti mrzlici; za večino teh ni grških predlog. Mogoče je, da so katero izmed njih sestavili slovanski duhovniki v Makedoniji, kjer je mrzlica posebno nevarna. Podobne molitve imajo književno vrednost kot staro narodno blago. Za oceno narodnih običajev je važen obred pobratimstva (str. 20—26), preveden po grškem izvorniku; ima ga tudi sedanji grški evhologij. Torej je bil običaj pobratimstva že v začetku krščanstva med južnimi Slovani posvečen po posebni cerkveni molitvi; od tod je umevna svetost tega običaja.

Književna vrednost prevodov in izvernih molitev v sin. evhologiju je zelo različna. Veliko je dobesednih in skoraj hlapčevskih prevodov brez samostojne vrednosti. A vmes so tudi dovršeno oblikovani kosi samostojne književne vrednosti, ki ne zaostajajo za proizvodi tedanje latinske in grške književnosti. Zlasti se odlikuje spovedni red, ki daje okvir II. fris. spomeniku. V knjigi Zarja stare slov. književnosti (Fris. spomeniki) še nisem mogel uporabiti Nahtigalovih novih dognanj. A kljub temu se tam objavljeni izsledki v jedru ujemajo z Nahtigalovimi; njegova izdaja evhologija jih močno potrjuje. Naši zgodovinarji in jezikoslovci bodo morali novo izdajo sin. evhologija resno upoštevati. Prof. Nahtigalu smo hvaležni, da je z vzorno izdajo omogočil znanstveno preučevanje stsl. evhologija ter pravilno oceno naših najstarejših književnih spomenikov. Fr. Grivec.

Nicolaas van Wijk, Zur sprachlichen und stilistischen Würdigung der altkirchenslav. Vita Constantini. Südost-Forschungen 6. J. (Leipzig 1941) 74-102.

Wijk sklepa iz jezika in sloga, da je bilo Žitje Konstantina (Cirila) gotovo napisano že v Moravski, ko je še živel Metod (torej pred l. 885). Priznava mu veliko zgodovinsko verodostojnost. Staroslovenski pisec riše svojega junaka vsestransko in ne le kot slov. apostola. A v vnetem proslavljanju sv. Cirila podreja mnoge podrobnosti celotnemu načrtu in jih v tem smislu stilizira.

N. pr. Rastislavovo poslanstvo v Carigrad in Cirilovo misijonstvo v Moravski ni bilo zgolj versko, kakor ga predstavlja ŽK, ampak tudi politično. V tem smislu je ŽK »eine einseitig orientierte Geschichtsquelle«. K temu bi pripomnil, da je treba tudi Cirilovi disputaciji z ikonoborskim patriarhom Janezom (ŽK 5) in z latinsko duhovščino v Veneciji (ŽK 16) umevati kot svojstveno stilizacijo z zgodovinskim jedrom. W. nikjer niti od daleč ne namiguje, da bi ŽK pripovedovalo kakšne docela ali nalašč izmišljene stvari. V tem smislu je Lj. Hauptmannova neugodna ocena tega vira brez dvoma napačna; napačne so tudi posledice, ki so jih nekateri iz tega izvajali za zvezo naše zgodovine s sv. Cirilom. Hkrati W. večkrat poudarja, da je ŽK »literarisch u. stilistisch ein Meisterwerk« (98), »dieses schöne u. historisch so wichtiges Monument der ältesten slav. Literatur« (102). S toplim priznanjem občuduje mojstrski slog ter izredno piščevo duhovitost in spretnost; tudi daljši stavki so enako lepi in jasni kakor krajši. Izvrstni poznavalec strsl. književnosti trdi, da je to najlepši stari csl. spis in občuduje, »dass ein Slave aus dem 9. Jahrh. die ein oder zwei Jahrzehnte früher künstlich geschaffene Schriftsprache auf eine ästhetisch so hervorragende Weise verwendet hat... dass ein moderner Mensch ästhetisch davon geniessen kann« (78). Ker je slog Ž. Metodija bistveno preprostejši, sklepa W., da je delo drugega pisca.

Isti učenjak je v Zt. f. slav. Philologie 17 (1941) 268—284 objavil rekonstrukcijo 1. pogl. ŽK in pri tej priliki poudaril, da je to brez dvoma spomenik iz 9. stoletja. Po teh ugotovitvah enega največjih slavistov ne le našega stoletja, marveč sploh, je vprašanje o verodostojnosti in starosti ŽK dokončno rešeno, tem bolj, ker je W. vestno upošteval vse dosedanje zgodovinsko in jezikoslovno znanstveno delo o ŽK. V oceni knjige Slovenski knez Kocelj (istotam 1940, 1016) pa piše o zvezi naše zgodovine s sv. C. in M. takole: »Iz virov je zadosti jasno razvidno, da je bil Kocelj mož velikega pomena, ki je za svoj narod ter za csl. jezik in bogoslužje krepko in uspešno delal ter čigar delovanje je najtesneje zvezano z delom sv. C. M.« (Gl. Slovenec 1942, št. 198.)

To so bile poslednje razprave velikega učenjaka (r. 1880; umrl 25. marca 1941), ki je z velikim razumevanjem ocenjal slovenske znanstvene spise (Rammovšev i. dr.). Kot drag spomin hranim njegovo dopisnico z dne 10. dec. 1940 (Leiden); v njej sporoča, da je prejel knjigo o Koclju, in piše: »Augenblicklich beschäftige ich mich viel mit der Vita Constantini, allerdings hauptsächlich mit der sprachlichen Seite des Denkmals.«

Njegovo glavno delo je Geschichte der altkirchenslavischen Sprache (Berlin 1931). V I. zv. je slovnica; skrbno upošteva tudi slovenske jezikoslovne razprave. Drugi zvezek bo obsegal zgodovino stol. besednega zaklada in pregled csl. književnosti. Ves rokopis je že več let pri založniku v Berlinu. V presojevanju starosti csl. rokopisov glede na jezikovno stran je W. doslej največji strokovnjak. Zato upoštevam njegovo izjavo na 94. str. pričujoče razprave, da je jezik znamenitega Clozovega glagolskega rokopisa (prvi ga je izdal J. Kopitar pod naslovom: Glagolita Clozianus) zelo starinski in da po svoji predlogi sega v moravsko dobo csl. književnosti. Pod tem vidikom sem ga proučil in v njem odkril zanimivo zvezo s frisinškimi spomeniki in z našo zgodovino 9. stoletja; pojasnjuje namreč vsebino II. fris. odlomka in Kocljevo dopisovanje z Rimom. O tem bom poročal v prihodnjem letniku DS. Fr. Grivec.

Umberto Urbani: Piccolo mondo sloveno — Mali slovenski svet. Ljubljana 1941-XX. Založila Ljudska knjigarna. 272 str.

Znani italijanski slavist je zbral v knjigo vrsto svojih člankov in radijskih govorov ter nekaj prevodov iz slovenske književnosti. Knjigo je v zvezi z naj-novejšimi datumi slovenske zgodovine posvetil Ekscelenci Visokemu komisarju Emiliju Grazioliju. »Moj Mali slovenski svet,« pravi v uvodu, »je samo faseta prizme, ki odseva zgodovino in življenje naroda v zadnjem stoletju.« Posebnost knjige je njena dvojezičnost, ki bo po pisateljevih besedah koristna privlačna sila zlasti za mlade bralce: za tiste, ki se učijo italijanščine, in za one, ki se učijo slovenščine.